

Sygnatura akt II Ca 1061/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 listopada 2013 r.

Sąd Okręgowy w Krakowie Wydział II Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Izabela Fountoukidis
Sędziowie:	SO Małgorzata Łoboz (sprawozdawca) SR (del.) Ewa Krakowiak
Protokolant:	Ewelina Hazior

po rozpoznaniu w dniu 6 listopada 2013 r. w Krakowie

na rozprawie

sprawy z powództwa J. P.

przeciwko A. W.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Rejonowego dla Krakowa – Krowodrzy w Krakowie.

z dnia 29 stycznia 2013 r., sygnatura akt I C 2323/12/K

- zmienia punkt III zaskarżonego orzeczenia poprzez zastąpienie kwoty „3 505 zł (trzy tysiące pięćset pięć złotych)” kwotą „3 491 zł (trzy tysiące czterysta dziewięćdziesiąt jeden złotych)”;
- oddala dalej idącą apelację;
- zasądza od pozwanej na rzecz powoda kwotę 1 200 zł (jeden tysiąc dwieście złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania odwoławczego.

UZASADNIENIE

Powód J. P. wniósł przeciwko pozwanej A. W. o zapłatę kwoty 21.471 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 16 marca 2012 roku do dnia zapłaty podnosząc, że na mocy tytułu wykonawczego w postaci zaopatrzonego w klauzulę wykonalności nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym wydanego przez Sąd Rejonowy w Gdyni dnia 14 grudnia 2009 r., sygn. I Nc 1849/09, pozwana wszczęła przeciwko powodowi egzekucję komorniczą, w wyniku której wyegzekwowała od

powoda kwotę 21.471 zł. Na skutek złożonego przez powoda sprzeciwu od nakazu zapłaty utracił on moc, a następnie roszczenie powódki zostało w wyroku oddalone ze względu na skorzystanie przez powoda z zarzutu przedawnienia.

Pozwana wniosła o oddalenie powództwa, podnosząc że ze względu na treść art. 411 pkt 3 k.c. wyłączone jest żądanie zwrotu wyegzekwowanej kwoty stanowiącej świadczenie dłużnika, które zadośćuczyniło przedawnionemu roszczeniu.

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 29 stycznia 2013 r. Sąd Rejonowy dla Krakowa – Krowodrzy w Krakowie Wydział I Cywilny zasądził w pkt I od pozwanej A. W. na rzecz powoda J. P. kwotę 19.872,04 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 16 marca 2012 roku do dnia zapłaty; w pozostałym zakresie oddalając powództwo (pkt II) oraz zasądając od pozwanej A. W. na rzecz powoda J. P. kwotę 3.505 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Sąd Rejonowy miał na uwadze następujący stan faktyczny:

W dniu 22 lutego 2010 r., pozwana wszczęła egzekucję komorniczą przeciwko powodowi na podstawie tytułu wykonawczego w postaci zaopatrzonego w klauzulę wykonalności nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym wydanego przez Sąd Rejonowy w Gdyni dnia 14 grudnia 2009 r., sygn. I Nc 1849/09. W dniu 12 kwietnia 2010 r. komornik zajął z rachunku bankowego powoda kwotę 21.471,10 zł, z czego kwota 19.872,04 zł została przekazana pozwanej, a pozostałe przeznaczone zostały na pokrycie kosztów egzekucyjnych. Zarówno w pozwie wniesionym w sprawie I Nc 1849/09 jak i we wniosku o wszczęciu egzekucji jako adres powoda wskazano: ul. (...), G.. Taki też adres powoda, figurował na umowie zawartej przez niego z pozwaną z dnia 20 listopada 2006 r., która stanowiła podstawę faktyczną wniesionego powództwa. W dacie wydania nakazu zapłaty z dnia 14 grudnia 2009 r. oraz w dacie wszczęcia postępowania egzekucyjnego, powód nie zamieszkiwał już jednak pod powyższym adresem. O wydaniu nakazu zapłaty powód powziął informację dopiero po dokonaniu zajęcia rachunku bankowego w postępowaniu egzekucyjnym. Na skutek tego, sprzeciw od nakazu zapłaty złożył dopiero w dniu 22 kwietnia 2010 r., powołując się na to, że doręczenie dokonane na adres wskazany w pozwie było bezskuteczne. Sąd uznał powyższy sprzeciw za wniesiony w przepisany termin i rozpoznał sprawę, wydając w dniu 19 kwietnia 2011 r. wyrok, w którym oddalił powództwo, uznając za zasadny podniesiony w sprzeciwie zarzut przedawnienia. Orzeczenie powyższe uprawomocniło się w związku z oddaleniem apelacji przez Sąd Okręgowy, wyrokiem z dnia 6 marca 2012 roku.

W ocenie Sądu Rejonowego stan faktyczny ustalony w niniejszej sprawie wyczerpuje przesłanki bezpodstawnego wzbogacenia z art. 405 k.c. W niniejszej sprawie nie znajdują natomiast zastosowania przepisy art. 410 i n. k.c. w przedmiocie nienależnego świadczenia. Wyegzekwowanie od powoda kwot w ramach egzekucji komorniczej nie stanowi świadczenia tj. celowego ani świadomego przysporzenia dokonanego przez powoda, tym bardziej że nie miał on nawet świadomości tego, że toczy się przeciwko niemu egzekucja komornicza. Skoro nie doszło w ogóle do spełnienia świadczenia przez powoda na rzecz pozwanej, to niedopuszczalne jest powoływanie się na wyłączenie zwrotu świadczenia wymienione w art. 411 k.c. W wyniku przeprowadzonej egzekucji komorniczej pozwana uzyskała korzyść majątkową kosztem powoda, pozbawioną podstawy prawnej ze względu na utratę mocy przez nakaz zapłaty, na podstawie którego doszło do egzekucji. Stąd też podstawą prawną roszczenia powoda jest art. 405 k.c. Korzyść uzyskana w ten sposób przez pozwaną wyniosła 19.872,04 zł, gdyż taka właśnie suma została jej przekazana w wyniku egzekucji. Natomiast co do pozostałej części żądania pozwu, powództwo podlegało oddaleniu, albowiem kwoty wyegzekwowane od powoda, a przeznaczone na pokrycie kosztów komorniczych nie stanowią wzbogacenia pozwanej. Sąd zważył, że powód mógłby się domagać zwrotu tych kwot od pozwanej, tylko gdyby wykazał, że pozwana celowo we wniesieniach pozwie i wniosku egzekucyjnym wskazała nieprawidłowy adres doręczeń powoda, w sytuacji gdy prawidłowy adres był jej znany. Takie świadome zachowanie powódki w złej wierze spełniałoby kryteria art. 415 k.c. Z ustaleń stanu faktycznego, nie wynika jednak, aby sytuacja taka miała miejsce. Sąd na podstawie art. 100 k.p.c., obciążył wszystkimi kosztami pozwaną wobec tego że powód uległ tylko co do nieznacznej części swego żądania (poniżej 10%).

Powyższy wyrok w zakresie pkt I i III zaskarżyła apelacją pozwana zarzucając Sądowi Rejonowemu:

1) naruszenie przepisów prawa materialnego, a to art. 410 k. c. , art. 411 pkt 1 i 3 k. c. w zw. z art. 353 § 1 i 2 k. c. poprzez ich błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że ze świadczeniem nie mamy do czynienia w przypadku

wyegzekwowania kwot w ramach egzekucji sądowej, a w konsekwencji wadliwe zastosowanie art. 405 k. c. dotyczącego bezpodstawnego wzbogacenia innego niż związanego ze świadczeniem nienależnym i niezastosowanie art. 411 pkt 1 k.c., ani art. 411 pkt 3 k. c. , ewentualnie

2) naruszenie przepisów postępowania mające wpływ na wynik sprawy, a to art. 100 k. p. c. i art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych w zw. z art. 18 ust. 1 w/w ustawy polegające na zawyżeniu zasądzonych na rzecz powoda kosztów procesu w związku z zawyżeniem kwoty uiszczonej przez powoda tytułem opłaty stosunkowej od pozwu.

W oparciu o powyższe zarzuty pozwana domagała się zmiany zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powoda na jej rzecz kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych za obie instancje; ewentualnie zmiany pkt III zaskarżonego wyroku poprzez zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda 3.491 zł tytułem zwrotu kosztów procesu. Ponadto pozwana wniosła o zasądzenie na jej rzecz od powoda kosztów postępowania odwoławczego, w tym kosztów zastępstwa prawnego w postępowaniu odwoławczym wg norm prawem przepisanych.

Zdaniem pozwanej błędne jest stanowisko Sądu Rejonowego, iż w niniejszej sprawie nie mają zastosowania przepisy dotyczące nienależnego świadczenia, albowiem przepisy o egzekucji sądowej wprost odwołują się do pojęcia świadczenia. Gdyby ustawodawca chciał ograniczyć przepisy o nienależnym świadczeniu tylko do świadomych i celowych przysporzeń, to wyraziłby to w ustawie. Brak jest jednak określeń zawężających zakres zastosowania przepisów o nienależnych świadczeniach. Skoro tak, to zastosowanie ma również przepis art. 411 pkt 1 i 3 k. c., albowiem świadczenie zostało spełnione w celu zadośćuczynienia przedawnionemu roszczeniu.

W odpowiedzi na apelację powód wniósł o jej oddalenie oraz zasądzenie od pozwanej kosztów zastępstwa adwokackiego za instancję odwoławczą w wysokości 1200 zł. Zdaniem powoda interpretacja przepisu art. 411 k. c. zaprezentowana w apelacji nie jest trafna, gdyż sprzeczna z jej celem, którym jest konieczność wyeliminowania możliwości podniesienia zarzutu przedawnienia po dokonaniu zapłaty, mimo obiektywnej możliwości wcześniejszego sformułowania takiego zarzutu. Z uwagi na wadliwość doręczenia powodowi przesyłki sądowej nie miał on wcześniej możliwości podniesienia tego zarzutu, co uczynił dopiero z momentem powzięcia informacji o roszczeniu pozwanej.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja okazała się zasadna tylko o tyle, o ile zarzuca naruszenie przepisu art. 100 k. p. c. poprzez uwzględnienie przy zwrocie kosztów powodowi zawyżoną wartość opłaty stosunkowej od pozwu, jaką zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych powód winien uiścić przy wytaczaniu niniejszego powództwa. W związku z tym zwrot kosztów niezbędnych do celowego dochodzenia praw obejmuje jedynie kwotę 3.491 zł obliczoną jako 5 % wartości dochodzonego roszczenia pieniężnego. W tym też zakresie zaskarżony wyrok uległ zmianie zgodnie z żądaniem apelacji co do pkt III, o czym orzeczono na zasadzie art. 386 § 1 k. p. c. (pkt 1).

Apelacja pozwanej zarzucała przede wszystkim naruszenie przepisów prawa materialnego tj. art. 410 § 1 k. c. oraz art. 411 pkt 1 i 3 k. c. w zw. z art. 353 § 1 i 2 k. c. W tym zakresie zarzut ten jest trafny jedynie o tyle, o ile podważa pogląd Sądu Rejonowego dotyczący możliwości zastosowania do ustalonego stanu faktycznego przepisów o nienależnym świadczeniu (art. 410 i nast. k.c.). Zgodzić się należy z apelującym, iż nietrafne jest twierdzenie Sądu I instancji, jakoby dochodzone pozwem roszczenie nie stanowiło nienależnego świadczenia w rozumieniu art. 410 k. c.

Nienależne świadczenie jest w ujęciu kodeksu cywilnego jednym z wypadków bezpodstawnego wzbogacenia. Świadczenie jest nienależne w sytuacjach określonych w art. 410 § 2 k.c., w tym także, jeżeli odpadła jego podstawa. Odpadnięcie podstawy prawnej świadczenia (*condictio causa finita*) zachodzi w sytuacji, gdy w chwili świadczenia jego prawna podstawa istniała, natomiast już po spełnieniu odpadła. Wielokrotnie w wydanych przez siebie orzeczeniach Sąd Najwyższy powoływał się na sytuację egzekwowania świadczenia zasądzonego nieprawomocnym lecz wykonalnym wyrokiem, jeżeli w sprawie doszło następnie do oddalenia powództwa identyfikując ją z przypadkiem uzyskania przez wierzyciela nienależnego świadczenia. Wierzyciel zatem, który

wyegzekwował świadczenie na podstawie uwzględniającego powództwo nieprawomocnego wyroku, opatrzonego rygorem natychmiastowej wykonalności, winien liczyć się z obowiązkiem zwrotu tego świadczenia (por. m. in. wyrok SN z dnia 26 lutego 2004 r., V CK 220/03,). Podobnie rzecz się przedstawia w przypadku, gdy świadczenie zostało spełnione na podstawie wyroku wprawdzie prawomocnego, który jednak na skutek uwzględnienia skargi kasacyjnej został uchylony (art. 398¹⁵ § 1 k. p. c. w zw. z art. 415 k. p. c.).

Dopuszczalność stosowania przepisów o nienależnym świadczeniu dla roszczeń restytucyjnych, stanowiących uzupełnienie dla przepisów zawartych w kodeksie postępowania cywilnego, została przewidziana zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. uchwałę z 24 marca 1967 r., III PZP 42/66, OSNC 1967/7-8/124, wyrok z 25 stycznia 1971 r., I CR 552/70, OSNC 1971/9/161, wyrok z 25 września 1965 r., 1 PR 372/65, OSNC 1966/5/83 oraz M. P. Wójcik, Komentarz do art. 415 kodeksu postępowania cywilnego (w:) A. Jakubecki, J. Bodio, T. Demendecki, O. Marcewicz, P. Telenga, M.P. Wójcik, Kodeks postępowania cywilnego. Praktyczny komentarz, Zakamycze, 2005, wyd. II, s. 595), w którym wskazano, że uchylenie lub zmiana prawomocnego wyroku sprawia, że spełnione na jego podstawie świadczenie jest nienależne w rozumieniu przepisów Kodeksu cywilnego - art. 410 i następne k.c.. W konsekwencji do sytuacji, w których powstaje roszczenie o zwrot nienależnego świadczenia z powodu odpadnięcia jego podstawy zalicza się według stanowiska piśmiennictwa i orzecznictwa (vide: wyrok SN z dnia 23 maja 2003 r. III CKN 1211/00, LEX nr 156476, wyrok SN z dnia 4 kwietnia 2008 r. I PK 247/07, OSNP 2009/17-18/223, wyrok SN z dnia 7 lipca 2005 r. IV CK 24/05, LEX nr 311333; wyrok SN z dnia 13 kwietnia 2011 r. VCSK 332/10, LEX nr 1129174) między innymi przypadki uchylenia wykonanego już orzeczenia sądowego. Świadczenie wyegzekwowane na podstawie wykonalnego orzeczenia podlegającego uchyleniu staje się nienależne z chwilą odpadnięcia jego podstawy prawnej.

W niniejszym postępowaniu pozwana otrzymała świadczenie wyegzekwowane przymusowo na podstawie nakazu zapłaty zasądzonego od powoda roszczenie, który następnie uległ unicestwieniu w związku ze skutecznym wniesieniem przez pozwanego sprzeciwu oraz oddaleniem powództwa na skutek uwzględnienia zarzutu przedawnienia. Bezsprzecznie zatem po unicestwieniu nakazu zapłaty i oddaleniu powództwa wniesionego przez pozwaną A. W. odpadła podstawa dla tego świadczenia. Powyższe oznaczało również, że kwota 19872,04 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 16 marca 2012r. stała się świadczeniem nienależnym. Należy zatem zarzucić Sądowi Rejonowemu nieprawidłową subsumpcję stanu faktycznego niniejszej sprawy pod normę prawną art. 410 k. c. Sąd I instancji ograniczając się do stwierdzenia, iż pozwana otrzymując powyższą korzyść majątkową została bezpodstawnie wzbogacona, jednakże jego zdaniem świadczenie to nie było nienależne w rozumieniu art. 410 k. c. tym samym uniknął rozważań prawnych w kontekście zastosowania w niniejszej sprawie art. 411 pkt 3 k. c. uniemożliwiającego żądanie zwrotu świadczenia spełnionego celem zadośćuczynienia przedawnionemu roszczeniu. Sąd Okręgowy przyjmując natomiast, że art. 410 § 2 k. c. ma zastosowanie w niniejszej sprawie zobowiązany był również dokonać rozważań prawnych odnośnie zarzutu braku podstawy do żądania zwrotu spełnionego przez powoda świadczenia w związku z unormowaniem zawartym w art. 411 pkt 3 k. c. Prawdą jest, że ostatecznie powództwo wytoczone przez A. W. względem powoda zostało oddalone wobec skutecznego podniesionego zarzutu przedawnienia, jednakże w ocenie Sądu Okręgowego świadczenie wyegzekwowanego w drodze wykonalnego, aczkolwiek nieprawomocnego nakazu zapłaty, który następnie utracił moc wskutek oddalenia powództwa, nie można rozpatrywać jako służącego dobrowolnemu spełnieniu świadczenia przedawnionego, a jedynie jako świadczenie spełnione w oparciu o podstawę prawną, która odpadła. Innymi słowy Sąd Okręgowy jest zdania, iż w niniejszej sytuacji zasadności roszczenia obecnie dochodzonego pozwem nie można analizować na płaszczyźnie *causa* zobowiązania prawnego materialnego istniejącego między stronami, a jedynie rozpatrywać je w kontekście istnienia podstawy prawnej spełnionego świadczenia, a następnie jej procesowego odpadnięcia. Gdyby bowiem roszczenie dochodzone przez pozwaną było z punktu widzenia procesowego rozstrzygane prawidłowo, nie doszłoby w ogóle do powstania tytułu prawnego uprawniającego wierzyciela do wyegzekwowania świadczenia będącego przedmiotem sporu w niniejszej sprawie. Przepisy proceduralne przewidują mechanizmy dotyczące zwrotu świadczenia spełnionego w następstwie wykonalnego, choć nieprawomocnego orzeczenia sądowego na wniosek zobowiązanego, jak ma to miejsce w przypadku uchylenia lub zmiany wyroku zaocznego, któremu nadany został rygor natychmiastowej wykonalności (art. 338 k. p. c.) lub w przypadku orzeczenia restytucyjnego zapadłego w następstwie wznowienia postępowania (art. 415 k. p. c.). Należy zauważyć,

iż zwrot spełnionego lub wyegzekwowanego świadczenia w takich przypadkach następuje automatycznie na wniosek zainteresowanego, bez względu na to, jak kształtowały się stosunki prawne między stronami, a zatem niezależnie od stosunku materialnoprawnego łączącego strony związanego z *causa* roszczenia, które w takim wypadku jest rozstrzygane jedynie procesowo w kontekście odpadnięcia podstawy prawnej, w oparciu o którą świadczenie zostało wyegzekwowane. Nie jest zatem istotna przyczyna zmiany lub uchylecia orzeczenia, które uległo już wykonaniu. W takich sytuacjach bez znaczenia jest fakt, iż świadczenie zostało spełnione, aczkolwiek roszczenie uległo już przedawnieniu. Niezależnie zatem od wykładni literalnej przepisu art. 411 pkt 3 k. p. c., również wykładnia funkcjonalna tego przepisu w kontekście analogicznych rozwiązań prawnych w przypadku orzeczeń restytucyjnych zapadłych po wykonaniu orzeczenia wykonanego (prawomocnego lub nieprawomocnego) wskazuje na konieczność badania przesłanki z art. 410 § 2 k. c. jedynie w znaczeniu procesowym dotyczącym odpadnięcia podstawy prawnej świadczenia, bez badania już w takim przypadku roszczenia materialno prawnego, z którego wywodzi się spełnione świadczenie.

Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd Rejonowy dopuścił się błędu w wykładni i w stosowaniu prawa uznając, iż powyższe świadczenie nie było nienależnym. Nie uległo natomiast wątpliwości, że w niniejszej sprawie ziszczyły się przesłanki zastosowania instytucji z art. 410 § 2 k. p. c., gdyż w niniejszym wypadku mamy do czynienia z odpadnięciem podstawy świadczenia (*condictio causa finita*). W efekcie pozwana wzbogaciła się kosztem powoda, a wzbogacenie to nastąpiło bez podstawy prawnej. W obliczu normy art. 405 k.c. zobowiązana jest ona do zwrotu uzyskanej wartości. Wbrew bowiem twierdzeniem apelacji zwrot nienależnego świadczenia nie jest wyłączony mocą art. 411 pkt 3 k. c., który nie ma tutaj zastosowania.

Wobec powyższego, Sąd Okręgowy oddalił w pkt 2 apelację na podstawie art. 385 k.p.c. uznając, iż pomimo uchybień interpretacyjnych Sądu Rejonowego zaskarżony wyrok odpowiada prawu.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd orzekł na zasadzie art. 100 zd. 2 k. p. c. umożliwiającego obciążenie strony przegrywającej w przeważającej części wszystkimi kosztami poniesionymi przez stronę, która uległa tylko co do nieznaczącej części swego żądania. Porównanie zakresu żądania apelacji z roszczeniem uwzględnionym przez Sąd Okręgowy prowadzi do wniosku, iż pozwana, która wygrała tylko w nieznaczącej części (tylko co do niewielkiej części kosztów postępowania pierwszoinstancyjnego), winna zwrócić powodowi w całości koszty, jakie ten poniósł w postępowaniu apelacyjnym, na które składa się wynagrodzenie pełnomocnika reprezentującego stronę obliczone w oparciu o § 6 pkt 5 w zw. z §12 ust.1 pkt1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. nr 163 poz. 1349 z późn. zm.).